А. І. Лівенко,
к. е. н., доцент, доцент кафедри гуманітарних наук,
ДЗ "Дніпропетровська медична академія МОЗ України"
ORCID ID: 0000-0002-5967-7177

DOI: 10.32702/2306-6806.2021.3.94

ЕКОНОМІКО-ОРГАНІЗАЦІЙНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ОСВІТНІХ РЕСУРСІВ У СУЧАСНИХ УМОВАХ УКРАЇНИ

A. Livenko,
PhD in Economics, Associate Professor,
SI "Dnipropetrovsk medical academy of the Ministry of Health of Ukraine

ECONOMIC AND ORGANIZATIONAL ASPECTS OF EDUCATIONAL RESOURCES IN THE CURRENT
CONDITIONS OF UKRAINE

У статті розглянуто окремі аспекти розвитку освіти й формування освітніх ресурсів України на сучасному етапі. Окремлено основні соціально-економічні фактори, які спричиняють потребу в оновленні підходів і ставлення до проблем освіти й освітніх ресурсів. Зазначено необхідність опрацювання й чіткого формулювання суспільної візії освіти в новітніх умовах, суспільних та економічних вимог до неї, такої стратегічної, науково-обґрунтованої парадигми, в рамках якої система освіти реалізовувала б і задовольняла запити й потреби суспільства. Розглянуто трансформації, які відбуваються в механізмі фінансування закладів вищої освіти та напрямки реформування освіти в країнах Європи. Зауважено, що державне фінансування європейських університетів залишається головною та найбільшою складовою їхнього бюджету. Проаналізовано динаміку змін у вищій освіті України протягом останнього десятиліття за кількістю закладів вищої освіти, чисельністю та джерелами фінансування. Показано, що основними джерелами фінансового забезпечення вищої освіти є кошти, що виділяються з державного та місцевих бюджетів, а також кошти фізичних осіб. Зазначено, що пошук оптимального варіанту фінансового забезпечення функціонування освіти зумовлює застосування змішаних форм, які б поєднували найкращі риси державного і приватного секторів, з урахуванням і відбиранням позитивних рис як першого, так і другого. Один з таких варіантів розвитку — діяльність ЗВО як неприбуткових закладів.

Підкреслено важливість і нагальність модернізації освіти, її оновлення з урахуванням актуальних світових тенденцій. Сформульовано низку рекомендацій щодо вдосконалення наявних економіко-організаційних методів впливу держави й суспільства на освітню сферу. Запропоновано заходи щодо підвищення економічної ефективності освіти і перетворення її на гнучку, сучасну, наукомістку, систему, здатну передбачати, прогнозувати і пропонувати нові перспективні напрямки розвитку, потреби ринку і суспільства.

The paper covers some aspects of the development of education and the formation of Ukraine educational resources nowadays. The main socio-economic factors that cause the need to update approaches and attitudes to the problems of education and educational resources are outlined. The need to study and clearly formulate the public vision of education in the latest conditions, social and economic requirements for it, such a strategic, scientifically justified paradigm in which the education system would implement and meet the demands and needs of society is noted. The transformations that take place in the mechanism of financing higher education institutions and the directions of education reform in European countries are considered. It is noted that public funding of European universities remains the main and largest component of their budgets. The dynamics of changes in higher education in Ukraine over the last decade by the number of higher education institutions, number, and sources of funding is analyzed. It is shown that the main sources of financial support for higher

education are funds allocated from government and local budgets, as well as funds of individuals. It is noted that the search for the optimal option of financial support for the functioning of education requires the use of mixed forms that would combine the best features of the public and private sectors, considering and selecting the positive features of both the first and second. One of such development options is the activities of higher education institutions as non-profit institutions.

The importance and urgency of modernization of education, its updating taking into account current world tendencies is emphasized. A number of recommendations for improving the existing economic and organizational methods of influence of the state and society on the educational sphere are formulated. Measures are proposed to increase the economic efficiency of education and transform it into a flexible, modern, knowledge-intensive system capable of anticipating, forecasting, and proposing new promising areas of development, market and society needs.

Ключові слова: освітні ресурси, ринок, освіта, економіка, ринок праці, система освіти, фінансування.
Key words: educational resources, market, education, economy, labor market, education system, financing.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Реформування господарського комплексу України здійснюється в жорстких умовах підвищеної турбулентності світової економіки й політики, що актуалізує питання дальшої науково-теоретичної рефлексії процесів, що відбуваються, зокрема, осмислення шляхів, напрямів і методів удосконалення й модернізації системи освіти щодо відповідності її новітнім економічним, політичним і соціальним викликам, перед якими стоїть українська економіка й освіта. Це зумовлює необхідність посилення стимулюючих впливів наявної системи економіко-організаційних чинників на результативність навчального процесу в освітніх закладах, потребу переосмислення й активізації ролі суспільства, держави й бізнесу в підвищенні якості навчання, рівня освітньої та професійної підготовки фахівців з урахуванням реалій і тенденцій сьогодення. Результатом цього має стати формування освітніх ресурсів, які б найбільш адекватно відповідали потребам і запитам суспільства і ринку праці.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Питання освіти посідає й посідає вагомe місце серед широкого кола наукових проблем, що розглядаються економічною наукою, оскільки суспільство, яке володіє потужним освітнім потенціалом і має кваліфіковані освітні ресурси, здатне за допомогою відповідних інституційних важелів швидко впровадити й активувати чинники стимулювання й прискорення процесів якісного структурного оновлення економіки і протягом досить короткого часового проміжку отримати позитивні економічні результати.

У вітчизняній економічній науці проблемам функціонування системи освіти приділено чимало уваги. Окремі питання розвитку освіти розглянуто у працях таких науковців як Л. Антошкіна, В. Базилевич, Я. Болюбаш, В. Геець, Б. Данилишин, М. Долішній, І. Каленюк, А. Козарезенко, В. Кремень, О. Куклін, В. Пономаренко, О. Раєвнева, М. Степко та інші.

Концептуальні засади освіти, фундаментальні теоретико-методологічні аспекти наукового розуміння проблем освітніх ресурсів опрацьовано в роботах Г. Беккера, Б. Вейсброта, Дж.К. Гелбрейта, П. Друкера, Л. Едвінсона, Р. Лукаса, Ф. Кумбса, Ф. Махлупа, П. Ромера, А. Турена, Ч. Хансена, Х. Хекхаузена, Т. Шульца, Й. Шумпетера та ін.

Проте стрімкий науково-технічний і технологічний прогрес, посилення волатильності розвитку світової економіки, (анти-) глобалізаційні виклики поставили на порядок денний питання, які потребують термінової відповіді економічної науки і практики.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Необхідність дальшого науково-теоретичного опрацювання й філософсько-емпіричного осмислення стану, напрямів і тенденцій розвитку системи освіти в сучасних ринкових умовах зумовила мету статті — більш ретельно й докладно розглянути економіко-організаційні аспекти формування освітніх ресурсів як складової соціально-економічного комплексу суспільства, що відображає глибоку взаємопов'язаність освіти та економіки.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Об'єктивними умовами, які визначають потребу в оновленні підходів і ставлення до проблем освіти й освітніх ресурсів, є вступ світової економіки, і разом з нею української, в період значної невизначеності щодо перспектив дальшого економічного й соціального розвитку внаслідок світової рецесії, викликані пандемією; пошук шляхів відновлення, пріоритетів розвитку, моделей управління, соціальної та економічної поведінки країн світу після завершення пандемії і, з огляду на це, необхідність нової візії освіти, її ролі в умовах швидкозмінності подій, перетворення її на гнучку, наукомістку, систему, здатну не тільки реагувати на події, що вже відбулися чи відбуваються (відомо, що це одна з найбільш гострих проблем системи освіти — відставання від потреб суспільства й економіки), а й передбачати, прогнозувати і пропонувати нові перспективні напрямки розвитку, потреби ринку і суспільства; необхідність синхронізації системи освіти з потребами ринку праці; перетворення людського капіталу на один з головних чинників, рушіїв економічного зростання.

"Все, що ми нібито знали про економіку та фінанси, радикально змінилося. Після фінансової кризи 2008 року було багато розмов про необхідність враховувати суттєву невизначеність. А тепер ми дізналися, як виглядає справжня повна невизначеність" [1]. Така "справжня невизначеність" стає серйозним викликом для освіти і ставить на порядок денний "зміни, але не будь-які зміни в ім'я змін, а ретельно зважені зміни, спрямовані на впорядкування й удосконалення процесу освіти" [2, с. 192], результатом яких мав би бути фахівець, здатний застосовувати свої професійні компетенції за будь-яких умов.

Щоб досягти цього, освіта повинна "продувати" фахівця з певним набором якісних характеристик: особистих — працелюбність, організованість, чесність, відповідальність, патріотизм, темперамент тощо; комунікативних — вміння працювати в колективі, знаходити спільну мову з іншими працівниками, лідерство тощо; пізнавальних — загальний науковий і культурний світогляд особистості, творчість і самостійність мислення,

готовність до постійного навчання протягом життя; професійних — специфічні знання та навички, виробничий досвід тощо [3, с. 8].

Нагальною також видається потреба опрацювання й чіткого формулювання суспільної візії освіти в новітніх умовах, суспільних та економічних вимог до неї, такої стратегічної, науково-обґрунтованої парадигми, в рамках якої система освіти реалізовувала б і задовольняла запити й потреби суспільства. Для цього потрібно, зокрема, враховувати низку важливих маркерів: 1) слід використовувати підходяще визначення освіти; 2) слід розуміти структуру і функціонування системи освіти; 3) слід визначити різні типи систем освіти; 4) слід правильно розглядати зовнішні і внутрішні контекстуальні тенденції; 5) мають бути організовані освітні потреби різних груп, зацікавлених в освіті; 6) необхідна інфраструктура для забезпечення цих освітніх потреб має бути добре продуманою; і 7) слід визначитися щодо необхідності надання додаткових освітніх програм та проектів [4, с. 13].

Ретроспективний аналіз досвіду проведення реформ у галузі освіти іншими країнами дозволяє зробити низку висновків.

1. Примітивне збільшення вкладання капіталів і інших ресурсів у наявну й незмінну систему освіти завжди закінчується помітним зниженням її фактичної соціально-економічної ефективності, отож гучним або тихим провалом планів.

2. Як приклад — підсумки реформ освіти США в 1957—87 рр. Тоді в кілька разів зросло її фінансування в розрахунку на одного учня, були реалізовані всі початкові побажання авторів реформи, прибічників переходу через розквіт освіти до так званого "великого суспільства". Але школа США так і не стала найкращою у світі.

3. Наявність навіть обмеженого приватного сектора освіти, як правило, справляє позитивний вплив на всю систему освіти. Одночасно спроби підвищення економічної ефективності останньої шляхом примусового збільшення кількості приватних навчальних закладів і звуження держсектора ніколи не досягали успіху. Саме тому в розвинутих країнах головний тягар фінансування систем освіти й виховання несуть державні бюджети, субсидуючи переважно більшість навчальних закладів усіх видів власності [5, с. 12].

Вищезазначене залишається актуальним і досі. Хоча фінансування закладів вищої освіти європейських країн зазнає суттєвої трансформації, державне фінансування європейських університетів залишається головною та найбільшою складовою їхнього бюджету [6].

Як зазначає О.В. Бринюк, реформування освіти в країнах Європи відбувається за трьома основними напрямками. По-перше, розподіл державного фінансування освіти дедалі більше характеризується більш цільовим використанням ресурсів (фінансування на основі результатів діяльності закладів вищої освіти та конкурсних процедур, орієнтація на результат). По-друге, диверсифікація джерел фінансування (перенесення тягаря оплати освітніх послуг на студентів та їхніх сімей; зростання частки приватних ресурсів). По-третє, розширення спектру фінансових інструментів для здобуття освіти (головним фінансовим інструментом стають позики, збільшення фінансової допомоги, яка підлягає поверненню) [7].

Однією з вічних проблем освіти є постійний пошук більш ефективних методів функціонування системи освіти, зокрема співвідношення державного і приватного секторів освіти. Але тут треба зауважити дві істотні вади, властиві приватному сектору освіти, які завжди будуть супроводжувати його розвиток за будь-яких умов.

По-перше, ринковий механізм, який передбачає надання платних освітніх послуг, обмежує доступність освіти населенню. І, по-друге, приватний сектор, як правило, пропонує ті освітні послуги (у тих сферах і галузях), які мають підвищений попит.

Відомо, що освіта не визнається комерційною сферою, а розглядається як суспільне благо, яке має надзви-

чайно важливе значення для прогресу суспільства. Водночас це благо змішаного типу, що допускає можливість використання елементів ринку з метою підвищення ефективності її діяльності. Впровадження платності, поширення приватного сектора майже завжди є не просто самоціллю, а виступають елементом загального, більш комплексного механізму державного управління освітою.

Проблема фінансування освіти, освітні фінанси загалом потребують дальших ретельних досліджень, системного статистичного й емпіричного аналізу наявних даних з цього питання, оскільки, цей аспект функціонування освітньої сфери не був предметом активних досліджень в Україні, а наявні публікації, присвячені цій тематиці містять огляд законодавства та загальні рекомендації. Постійно повторювано рекомендацією є збільшення фінансування [8, с. 13].

На сьогодні основними джерелами фінансового забезпечення закладів вищої освіти відповідно до закону України "Про вищу освіту" є: кошти державного та місцевих бюджетів; кошти юридичних та фізичних осіб; кошти, отримані за надання платних послуг; благодійні внески та гранти; відсотки, отримані від розміщення коштів закладу вищої освіти на вкладних (депозитних) рахунках в установах державних банків; кошти від здійснення науково-дослідних робіт, виконані на замовлення підприємств, організацій та громадян; кошти за надання послуг із підготовки до вступу у ЗВО, видавництво та реалізація навчальної літератури; доходи від передачі в оренду об'єктів власності тощо [9].

Протягом останнього десятиліття у вищій освіті України відбувалися зміни та трансформації (табл. 1).

Найочевиднішими змінами є зменшення кількості закладів вищої освіти як державної і комунальної, так і приватної форми власності (з деяким збільшенням ВЗО державної та комунальної форми власності після 2014 р.); зменшення загальної кількості студентів (викликає, ймовірно, факторами демографічного характеру, зростанням цін на освітні послуги, а також виїздом на навчання до інших країн (табл. 2)). Як свідчать наведені дані, найбільшу частку в структурі чисельності студентів займають особи, що навчаються за рахунок коштів державного бюджету та за кошти фізичних осіб. Однак протягом аналізованого періоду частка останніх зменшилася. Якщо в 2010/2011 н. р. їх чисельність становила 57,5% від загальної кількості студентів, то до 2017/2018 н. р. вона скоротилася на 7,2%.

Щодо тих, які навчаються за кошти державного бюджету, то їх питома вага виросла порівняно з 2010/11 рр. (33,8 %), але починаючи з 2014/15 н.р. залишається приблизно на однаковому рівні — 44,5—46,2 %. Найменшу питому вагу у навчанні студентів становить фінансове забезпечення за рахунок місцевих бюджетів (3,8 % у 2010/2011 н. р., у межах 4,9—4,7 % протягом 2014—18 рр.), а також юридичних осіб (0,4—0,6% — протягом аналізованого періоду).

Оскільки основним джерелом фінансування системи вищої освіти в Україні є кошти, що виділяються з державного та місцевих бюджетів, проаналізуємо динаміку видатків зведеного бюджету на потреби здійснення освітньої діяльності (табл. 2).

Як зазначає CEDOS, студенти мають різну мотивацію для виїзду на навчання за кордон, але найголовніші причини такі: пошук більш якісної вищої освіти, ніж в Україні та незадоволеність умовами життя в Україні (тож освіта розглядається як місток до подальшого життя після випуску в кращих умовах поза межами України).

Пошук оптимального варіанту фінансового забезпечення функціонування освіти зумовлює застосування змішаних форм, які б поєднували найкращі риси обох механізмів. Розвиток освіти в сучасному середовищі має відбуватися не в напрямку орієнтації на якийсь один сектор або чіткого поділу між державним і приватним сек-

Таблиця 1. Динаміка кількості закладів вищої освіти України, чисельності та джерел фінансування студентів у 2010–2018 рр.

Показники	Навчальні роки							
	2010/11	2011/12	2012/13	2013/14	2014/15	2015/16	2016/17	2017/18
Кількість закладів – усього од.								
у тому числі за формами власності:	813	805	785	767	664	659	657	661
- державною та комунальною;	637	633	619	609	520	525	527	533
- приватною	176	172	166	158	144	134	130	128
Кількість студентів - усього, осіб								
у тому числі навчаються за рахунок коштів:	2418111	2246363	2106174	1992882	1689226	1605270	1586754	1538565
- державного бюджету;	926396	-	-	-	751123	732018	732949	684685
- місцевих бюджетів;	91006	-	-	-	82118	79446	73610	73083
- юридичних осіб;	8624	-	-	-	10370	10236	9624	7057
- фізичних осіб	1392085	-	-	-	845615	783570	770571	773740
Питома вага студентів (%), які навчаються за рахунок коштів:								
- державного бюджету	38,3	-	-	-	44,5	45,6	46,2	44,5
- місцевих бюджетів	3,8	-	-	-	4,9	4,9	4,6	4,7
- юридичних осіб	0,4	-	-	-	0,6	0,6	0,6	0,5
- фізичних осіб	57,5	-	-	-	50,0	48,9	48,6	50,3

Джерело: [10].

торами, а в напрямі конвергенції, зближення, набуття спільних рис між протилежними явищами, з урахуванням і відбиранням позитивних рис як першого, так і другого. Один з таких варіантів розвитку — діяльність ЗВО як неприбуткових закладів.

Загалом же модернізація освіти в Україні, її оновлення з урахуванням актуальних світових тенденцій розвитку освіти у широкому соціально-економічному контексті залишаються на порядку денному і вимагають ужиття низки невідкладних економіко-організаційних заходів, серед яких, зокрема: даліше реформування й модернізація системи освіти, зокрема, децентралізація системи вищої освіти, реальна автономізація ЗВО (включно з економічною діяльністю), сприяння розвитку приватного сектора освіти; оптимізація державного замовлення на підготовку фахівців за участі роботодавців з метою приведення державного замовлення у відповідність до реальних потреб економіки; розвиток системи освіти протягом життя; посилення міжнародної конкурентоспроможності української освіти, підвищення впливу і престижу України й українських закладів освіти у світі; активна "економізація" програм вищої освіти — впровадження предметів, які б дали змогу студентам оволодіти знаннями й практичними навичками з основ економіки, підприємництва, необхідними для ведення самостійної економічної діяльності, знаннями щодо законодавства та практики бізнесу тощо; підвищення уваги до гуманітарного блоку освіти та питань самоврядування у закладах освіти з метою формування активної позиції молоді щодо участі в громадсько-політичному житті; цілеспрямована й систематична

Таблиця 2. Динаміка видатків зведеного бюджету на освіту у 2015–2019 рр., млн грн (загальний та спеціальний фонд)

Обсяг видатків	2015 (звіт)	2016 (звіт)	2017 (звіт)	2018 (звіт)	2019 (затверджено)
ВВП	1 988 544,0	2 383 182,0	2 982 900,0	3 332 300,0	3 946 900,0
Видатки на освіту – зведений бюджет	114193,5	129437,7	177915,8	210032,3	228779,8
% до ВВП	5,7	5,4	6,0	6,3	5,8
Видатки на освіту – державний бюджет	30185,7	34826,5	41297,3	44324,3	53257,4
Видатки на освіту – місцеві бюджети	84007,8	94611,2	136618,5	165708	175522,4
Частка видатків місцевих бюджетів на освіту у відповідних видатках зведеного бюджету (%)	73,6	73,1	76,8	78,9	76,7

Джерело: [11].

маркетингова й просвітницька робота з метою об'єктивного інформування батьків і абітурієнтів, зацікавленої громадськості щодо цінності тих чи інших спеціальностей на вітчизняному і міжнародному ринку праці; стимулювання інноваційної діяльності закладів освіти, діджиталізація навчального процесу, розумне впровадження онлайн-форм навчання; подолання відставання освіти від науки; посилення впливу освіти на соціалізацію молоді; здійснення заходів з посилення мотивації суспільства та бізнесу до інвестування в освіту та низка інших заходів.

ВИСНОВКИ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Формування освітніх ресурсів України в сучасних ринкових умовах вимагає посилення і дальшого вдосконалення наявних економіко-організаційних методів впливу держави й суспільства на освітню сферу. Необхідність підвищення її економічної ефективності по-

Таблиця 3. Кількість українських студентів за кордоном

2008/09	2009/10	2010/11	2011/12	2012/13	2013/14	2014/15	2015/16	2016/17
24104	28189	28507	-	-	44665	59612	71301	75785

Джерело: [12].

требує вжиття багатопланових, комплексних заходів з модернізації системи освіти, всеохопного оновлення складної, розгалуженої сукупності внутрішніх і зовнішніх елементів системи економічних відносин сфери освіти: законодавча база; визначення науково-обґрунтованих обсягів фінансування; система міжбюджетних відносин; чітке розмежування функцій здійснення політики щодо освіти і контролю кінцевих результатів її втілення між різними незалежними відомствами; трансформація фінансування освіти у напрямі більш цільового використання ресурсів; формування прозорого, стимулюючого характеру фінансування; посилення відповідальності і зменшення впливу суб'єктивних чинників на процес прийняття господарських рішень у системі освіти; синхронізація системи освіти з потребами ринку й суспільства — ці та інші впливаючі фактори розвитку освіти потребують повсякчасної уваги з боку суспільства й держави, особливо в умовах, коли перетворення людського капіталу на один з головних чинників, рушіїв економічного зростання, навчально-наукової, виховної та інноваційної діяльності стало доконианим фактом.

Розумне й раціональне, сперте на дані наукових досліджень і практичної діяльності застосування економіко-організаційних методів впливу на формування освітніх ресурсів сприятиме підготовці фахівців, які б відповідали вимогам сучасного ринкового господарства, з певним набором якостей професійного, особистого та іншого плану — працелюбність, уміння працювати в колективі, лідерство, відповідальність, високий загальний науковий і культурний рівень, виробничий досвід, критичне мислення, уміння приймати самостійні рішення тощо. Кінцевим результатом освіти, її "продуктом" повинен бути індивід зі сформованим комплексом характеристик: професійних, особистих, комунікативних, пізнавальних тощо, які власне й роблять людину, працівника кваліфікованим, думуючим фахівцем.

Література:

1. Tooze A. (2020), The Normal Economy Is Never Coming Back // How the Economy Will Look After the Coronavirus Pandemic. URL: <https://foreignpolicy.com/2020/04/15/how-the-economy-will-look-after-the-coronavirus-pandemic/>
2. Кумбс Филлип Г. Кризис образования в современном мире / Филлип Г. Кумбс. — М.: Изд-во "Прогресс", 1970. — 261с.
3. Каленюк І.С. Інтелектуальний капітал: проблеми визначення та структуризації / І.С. Каленюк // Науковий вісник ЧДІЕУ. — 2008. — № 1.
4. Hennie Steyn, Deon Vos, Louw de Beer. Education in Modern Society // Education in Modern Society, BCES Conference Books, 2018, Volume 16. Sofia: Bulgarian Comparative Education Society. URL: https://www.researchgate.net/publication/331828394_Education_in_Modern_Society
5. Корсак К. Мировое образование: тенденции изменений и внешние факторы / К. Корсак // Персонал. — 1996. — № 3.
6. Наторіна А.О. Ключові детермінанти державного фінансування закладів вищої освіти України / А.О. Наторіна // І Міжнародна науково-практична конференція "Реформа освіти в Україні. Інформаційно-аналітичне забезпечення", 29 листопада 2017 року. — Київ: ДНУ "Інститут освітньої аналітики", 2017. URL: <https://iea.gov.ua/wp-content/uploads/2018/02/Conf.pdf>
7. Бринюк О.В. Міжнародні тенденції фінансування вищої освіти / О.В. Бринюк // І Міжнародна науково-практична конференція "Реформа освіти в Україні. Інформаційно-аналітичне забезпечення", 29 листопада 2017 року. — Київ: ДНУ "Інститут освітньої аналітики", 2017. URL: <https://iea.gov.ua/wp-content/uploads/2018/02/Conf.pdf>
8. Герчинський Я. Фінанси освіти в Україні: окремі стратегічні питання / Я. Герчинський. — К.: ТОВ Видав-

ництво "Юстон", 2017. — 152 с. URL: <https://decentralization.gov.ua/uploads/library/file/24/finosvita-na-saytt.pdf>

9. Закон України про вищу освіту URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>

10. Статистичний збірник "Вища освіта в Україні" 2017 рік. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/publosvita_u.htm

11. Аналітичний центр АМУ. URL: <https://www.auc.org.ua/novyna/vydatky-zvedenogo-byudzhetu-na-osvitu-za-5-rokiv-zrosly-udvichi>

12. Аналітичний центр CEDOS. URL: <https://docs.google.com/spreadsheets/d/1arrpXY3BpZxH7-9fvcs7jqBBQrT1NbDKhaBXYF-6TG0/edit#gid=0>

References:

1. Tooze, A. (2020), "The Normal Economy Is Never Coming Back" in "How the Economy Will Look After the Coronavirus Pandemic", Foreign Policy, available at: <https://foreignpolicy.com/2020/04/15/how-the-economy-will-look-after-the-coronavirus-pandemic/> (Accessed 05 March 2021).
2. Coombs, P. H. (1970), *Krizis obrazovaniya v sovremenom mire* [The world educational crisis], Izd-vo "Progress", Moscow, Russia.
3. Kaleniuk, I. S. (2008), "Intellectual capital: problems of defining and structuring", *Naukovyi visnyk ChSIEU*, no. 1.
4. Steyn, H. Vos, D. and de Beer, L. (2018), "Education in Modern Society", *Education in Modern Society*, BCES Conference Books, Volume 16, Sofia, Bulgaria, available at: https://www.researchgate.net/publication/331828394_Education_in_Modern_Society (Accessed 05 March 2021).
5. Korsak, K. (1996), "Global Education: Trends in Change and External Factors", *Personal*, vol. 3.
6. Natorina, A. O. (2017), "Key determinants of public funding of higher education institutions in Ukraine", *I Mizhnarodna naukovo-praktychna konferentsiia "Reforma osvity v Ukraini. Informatsiino-analitychne zabezpechennia"*, [I International Scientific-Practical Conference "Education Reform in Ukraine. Information and analytical support"], DNU "Instytut osvithnoi analityky", Kyiv, Ukraine, available at: <https://iea.gov.ua/wp-content/uploads/2018/02/Conf.pdf> (Accessed 05 March 2021).
7. Bryniuk, O. V. (2017), "International Trends in Higher Education Funding", *I Mizhnarodna naukovo-praktychna konferentsiia "Reforma osvity v Ukraini. Informatsiino-analitychne zabezpechennia"*, [I International Scientific-Practical Conference "Education Reform in Ukraine. Information and analytical support"], DNU "Instytut osvithnoi analityky", Kyiv, Ukraine, available at: <https://iea.gov.ua/wp-content/uploads/2018/02/Conf.pdf> (Accessed 05 March 2021).
8. Herchynskiy, Ya (2017), *Finansy osvity v Ukraini: okremi stratehichni pytannia* [Education finance in Ukraine: some strategic issues], TOV Vydavnytstvo "Yuston", Kyiv, Ukraine, available at: <https://decentralization.gov.ua/uploads/library/file/24/finosvita-na-saytt.pdf> (Accessed 05 March 2021).
9. The Verkhovna Rada of Ukraine (2020), *The Law of Ukraine "On higher education"*, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text> (Accessed 05 March 2021).
10. State Statistics Service of Ukraine (2017), "Statistical collection "Higher education in Ukraine", available at: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/publosvita_u.htm (Accessed 05 March 2021).
11. Analytical Center of AUC (2019), available at: <https://www.auc.org.ua/novyna/vydatky-zvedenogo-byudzhetu-na-osvitu-za-5-rokiv-zrosly-udvichi> (Accessed 05 March 2021).
12. CEDOS Think Tank (2021), available at: <https://docs.google.com/spreadsheets/d/1arrpXY3BpZxH7-9fvcs7jqBBQrT1NbDKhaBXYF-6TG0/edit#gid=0> (Accessed 05 March 2021).

Стаття надійшла до редакції 09.03.2021 р.